

ORGANIZACE STÁTU

DĚLBA MOCI

BZ102ZK ÚVOD DO STÁTOVĚDY – PODZIM 2018

STRUKTURA PŘEDNÁŠKY

- Organizace státu – základní pojmy
  - Státní mechanismus
  - Státní orgán
- Dělbba moci
  - Pojem
  - Horizontální x vertikální dělbba moci
  - Historický vývoj
  - Koncepce
  - Principy
  - Dělbba moci v ČR

STÁTNÍ MECHANISMUS

Organizace státu Státní mechanismus

státní orgány

zvláštní složky

státní organizace a státní zařízení

Státní orgán

Státní orgán

vystupuje jménem státu, jeho činnost má státně mocenský charakter, jeho rozhodnutí jsou vynucována státním donucením, je zřízen zákonem nebo ústavou a má pravomoc a působnost.

Pravomoc

právní prostředky, jimiž orgán může zasahovat do právních vztahů (vydávání aktů normativních, individuálních, aktů řízení, organizační pravomoci)

Působnost

oblast, v níž vykonává pravomoc (věcná, časová, místní, osobní, funkční)

Co je kompetence?

Jak se zřizuje?

Jak se ustavuje?

ZVLÁŠTNÍ SLOŽKY, STÁTNÍ ORGANIZACE A ZAŘÍZENÍ

- Zvláštní složky
  - Policejní a bezpečnostní síly, armáda
  - Nemají pravomoc, pouze realizují pravomoc st. org.
    - výjimky
- Státní organizace a zařízení
  - Realizace dalších státních funkcí
    - Doprava, energetika, výzkum, hospodářské organizace, školská, zdravotnická a kulturní zařízení...
  - Nemají pravomoc
    - výjimky
- Co je státní aparát?
  - Státní mechanismus x užší pojetí

POJEM DĚLBY MOCI

CO TO JE DĚLBA MOCI?

DĚLBA MOCI

= stav, kdy jsou ve státě rozlišovány různé typy moci, které nejsou koncentrovány ve stejných rukou a které se vzájemně kontrolují

Protikladem k dělbě moci je...

KONCENTRACE MOCI

= stav, kdy je moc koncentrovaná v rukou jediného orgánu či jediné osoby nebo kdy všechny orgány podléhají totožnému jim nadřazenému orgánu

DĚLBA MOCI

VERTIKÁLNÍ X HORIZONTÁLNÍ

HORIZONTÁLNÍ DĚLBA MOCI = dělba moci mezi subjekty na stejné úrovni

Jde o dělbu moci mezi jednotlivé státní orgány v unitárním státě. Jde taktéž o dělbu moci mezi federální orgány ve federaci či mezi orgány jednoho ze subjektů federace.

VERTIKÁLNÍ DĚLBA MOCI = dělba působnosti mezi federaci a její subjekty

Jde tedy o dělbu moci např. mezi USA jako celek (federaci) a jednotlivé státy, které ji tvoří (subjekty federace) nebo mezi Švýcarsko jako celek (federaci) a jednotlivé kantony, které jej tvoří (subjekty federace).

POJEM DĚLBY MOCI

PŘÍKLAD

Ve Švýcarsku spravuje federace kompetence v oblasti národní obrany, mezinárodních vztahů, zemědělství a sociálního zabezpečení, moc je koncentrovaná ve Federálním shromáždění, jehož výkonným orgánem a současně hlavou státu je Federální rada tvořená sedmi členy stojícími v čele ministerstev. Jeden z nich je vždy na rok zvolen prezidentem. Kantony mají pravomoci v oblastech soudnictví, zdravotnictví, policie, vzdělání a výzkumu. Jde ve smyslu horizontálním o:

- A) DĚLBU MOCI
- B) KONCENTRACI MOCI

POJEM DĚLBY MOCI

PŘÍKLAD

Ve Spojeném království je základem zákonodárné moci Parlament Spojeného království, který se skládá z nevolené Sněmovny lordů a volené Dolní sněmovny. Klíčovým orgánem výkonné moci je vláda, jejíž členové musí být členy Dolní sněmovny nebo Sněmovny lordů. Z hlediska moci soudní existují ve Spojeném království tři jurisdikce – právo Anglie a Walesu, severoirské právo a skotské právo – z nichž každá má své vlastní soudnictví. Jde ve smyslu horizontálním o:

- A) DĚLBU MOCI
- B) KONCENTRACI MOCI

POJEM DĚLBY MOCI

PŘÍKLAD

V USA je výkonná i zákonodárná moc odvozena přímo od lidu, kterým jsou nezávisle na sobě voleny. Podle článku druhého Ústavy je výkonná moc svěřena prezidentu, který stojí v čele kabinetu a zároveň je vrchním velitelem ozbrojených sil. Moc zákonodárná je delegována na Kongres, který se skládá ze dvou komor – Sněmovny reprezentantů a Senátu. Nejvyšší soudní institucí je Nejvyšší soud (Supreme Court), dále existují okresní a odvolací federální soudy a uvnitř států fungují soudy státní. Jde ve smyslu horizontálním o:

- A) DĚLBU MOCI
- B) KONCENTRACI MOCI

POJEM DĚLBY MOCI

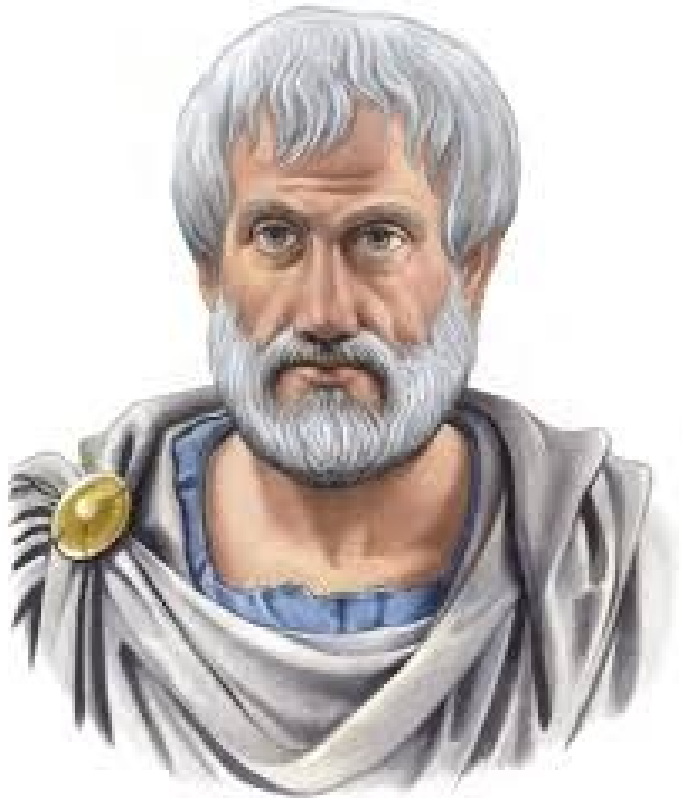
PŘÍKLAD

Socialistická ústava z roku 1960 stanovila, že vedoucí silou ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, Komunistická strana Československa, dobrovolný bojový svazek nejaktivnějších a nejuvědomělejších občanů z řad dělníků, rolníků a inteligence. Odehrávaly se politické procesy, legální výklad podávalo Národní shromáždění. Prezident byl z výkonu funkce odpovědný parlamentu. Jde v horizontálním smyslu o:

- A) DĚLBU MOCI
- B) KONCENTRACI MOCI

HISTORICKÁ VÝCHODISKA

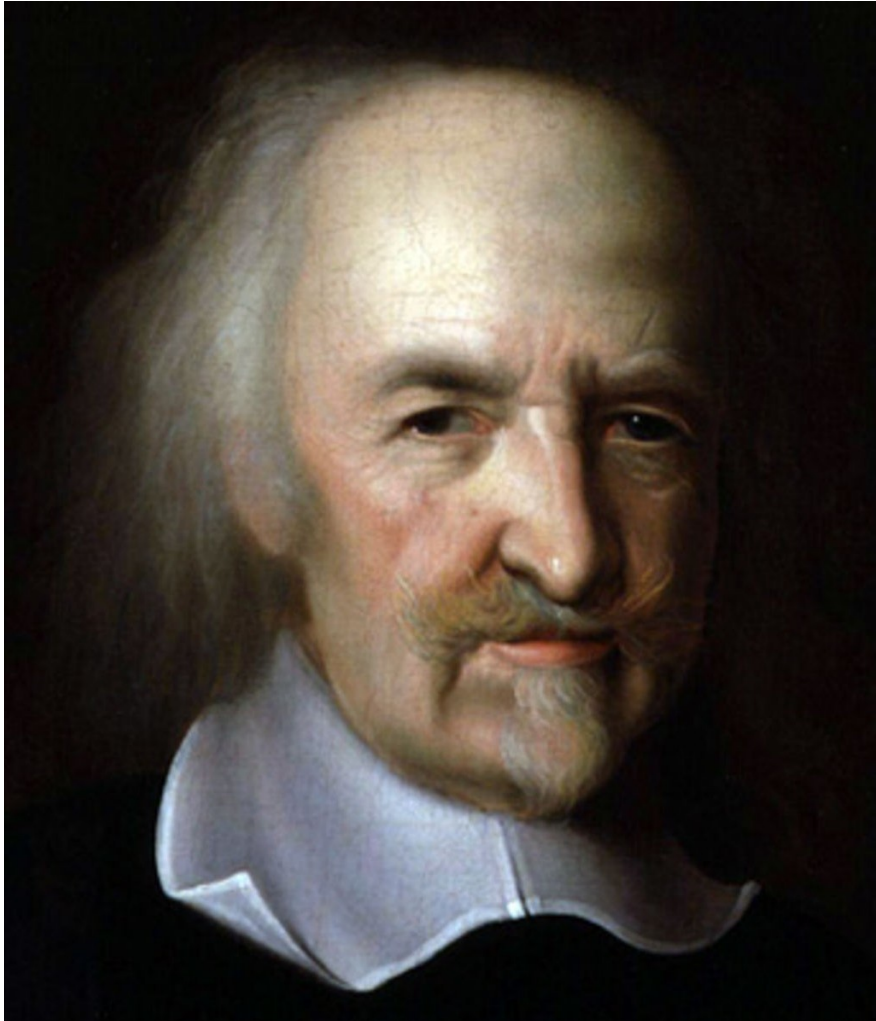

Aristoteles

- vycházel z v té době existujícího zřízení, z fakticky existujících orgánů, kterými byly *rada, úřady a soudy*
- Aristoteles dovozoval, že existují-li tři státní orgány, lze každý z nich považovat za zosobnění jedné státní moci
- Aristoteles se zabýval popisem toho, jak stát funguje, nikoliv tím, jak by fungovat měl

HISTORICKÁ VÝCHODISKA

Thomas Hobbes

- V přirozeném stavu má každý tolik práv, kolik si jich dokáže vydobýt
- Společenská smlouva – podrobení se suverénní moci
- Suverén nepodléhá kontrole poddaných a rozhoduje bez jejich účasti
- Lid nemá za žádných okolností právo odvolat mandát, který dal svrchované moci

HISTORICKÁ VÝCHODISKA

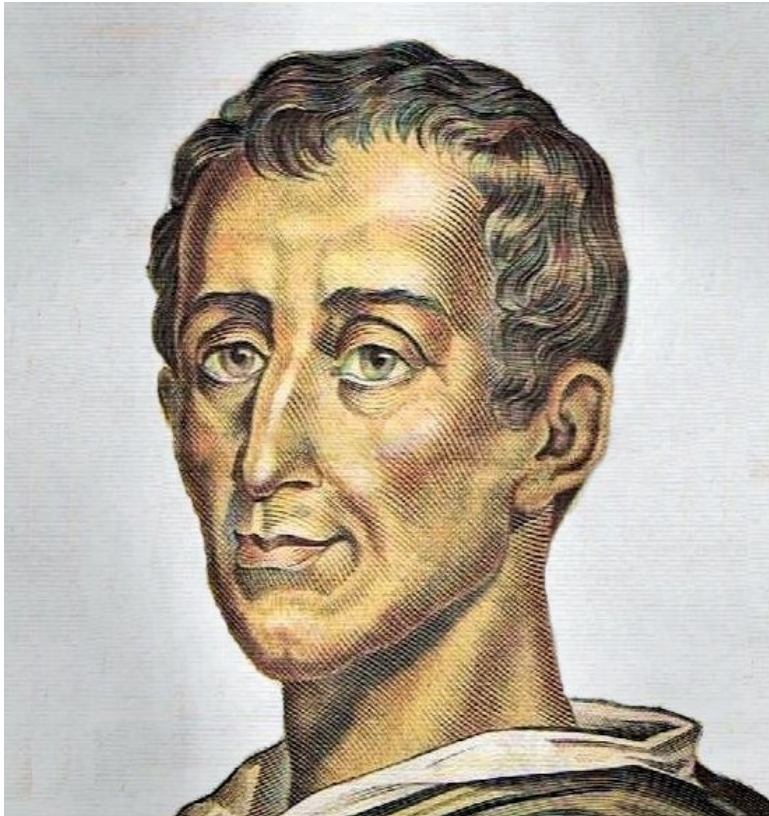

John Locke

- zabýval se nejen rozlišením jednotlivých funkcí státu, ale také tím, jaké jsou mezi těmito funkcemi vztahy
- John Locke rozlišoval *moc zákonodárnu*, která stála nejvýše, *moc výkonnou*, která v sobě zahrnovala i moc soudní a také *moc federativní*, kterou lze popsat jako zahraniční politiku

HISTORICKÁ VÝCHODISKA

Charles-Louis de Secondat, Baron de la Brède et de Montesquieu

- tvrdil, že v každém státě je třeba rozlišovat moc zákonodárnou, výkonnou a soudní
- každá z těchto funkcí je přiřazena k samostatnému a na ostatních nezávislému státnímu orgánu
- hájil jejich oddělení funkční i personální, od čehož si sliboval udržení svobody ve státě
- jeho model přežil a je využíván prakticky v nezměněné podobě

KONCEPCE DĚLBY MOCI

Můžeme rozlišovat různé koncepce dělby moci podle toho, kolik různých mocí rozlišujeme :

- **dualistická koncepce** – rozlišujeme pouze dvě moci – tu, která zákony vytváří a tu, která zákony provádí, soudní moci je v tomto pojetí součástí moci výkonné
- **trilateralistická koncepce** – jde o klasické dělení moci na zákonodárnou (ti, kdo pravidla tvoří), výkonnou (ti, kdo pravidla provádí, vykonávají) a soudní (ti, kdo rozhodují spory)
- **kvadrilateralistická koncepce** – liší se od trilateralistické koncepce tím, že od moci výkonné odděluje ještě moci vládní – máme tedy moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc soudní

PRINCIPY DĚLBY MOCI

System dělby moci závisí na dvou principech:

1. oddělenost, samostatnost a nezávislost mocí
2. systém brzd a protivah

PRINCIPY DĚLBY MOCI

AD 1

Oddělenost, samostatnost a nezávislost mocí – může být realizováno několika způsoby:

- státní orgány reprezentující jednotlivé typy mocí jsou si vzájemně **neodpovědné a nepodřízené**
- existuje mezi nimi **kreační nezávislost** – tzn. vzájemně se nevytváří ani se na takovém vytváření nepodílí
- existuje mezi nimi **inkompatibilita** – funkce v oblasti jednotlivých mocí jsou vzájemně neslučitelné

PRINCIPY DĚLBY MOCI

AD 2

System brzd a protivah = myšlenka, že pro dělbu moci nepostačí jejich oddělení, ale je nezbytné mezi státními orgány vytvořit soustavu kontrolních mechanismů zabraňujících tomu, aby některé moc získala dominantní postavení; mezi tyto mechanismy patří:

PRINCIPY DĚLBY MOCI

AD 2

- **zákonodárná kontroluje výkonnou**
- **výkonná moc kontroluje zákonodárnou**

- **zákonodárná moc kontroluje soudní**
- **soudní moc kontroluje zákonodárnou**

- **výkonná moc kontroluje moc soudní**
- **soudní moc kontroluje moc výkonnou**

AKTY MOCI ZÁKONODÁRNÉ, VÝKONNÉ ČI SOUDNÍ?

FORMÁLNÍ HLEDISKO

Ve formálním smyslu rozlišujeme právní akty podle formy, v níž jsou vydávány.

- ***Zákon* či *ústavní zákon*** jsou tak vždy akty moci zákonodárné ve formálním smyslu.
- ***Správní akt*** je vždy aktem moci výkonné ve formálním smyslu.
- ***Rozsudek* či *nález*** jsou tak vždy aktem moci soudní ve formálním smyslu.

AKTY MOCI ZÁKONODÁRNÉ, VÝKONNÉ ČI SOUDNÍ?

MATERÁLNÍ HLEDISKO

V materiálním smyslu rozlišujeme právní akty podle jejich obsahu.

- Akty obsahující ***pravidla chování*** jsou taky akty moci zákonodárné v materiálním smyslu.
- Akty obsahující ***aplikaci pravidel chování*** jsou tak akty moci výkonné v materiálním smyslu.
- Akty obsahující ***řešení určitého sporu či případu*** jsou akty moci soudní v materiálním smyslu.

AKTY MOCI ZÁKONODÁRNÉ, VÝKONNÉ ČI SOUDNÍ?

SUBJEKTIVNÍ HLEDISKO

V subjektivním smyslu rozlišujeme právní akty podle subjektu (orgánu), který je vydal.

- Akty vydané ***orgány moci zákonodárné*** jsou akty moci zákonodárné v subjektivním smyslu.
- Akty vydané ***orgány moci výkonné*** jsou akty moci výkonné v subjektivním smyslu.
- Akty vydané ***orgány moci soudní*** jsou akty moci soudní v subjektivním smyslu.

AKTY MOCI ZÁKONODÁRNÉ, VÝKONNÉ ČI SOUDNÍ?

PRÁVNÍ HLEDISKO

V právním smyslu rozlišujeme právní akty podle jejich právních vlastností.

Posuzujeme tedy:

- ✓ Derogační sílu
- ✓ Formální a materiální právní moc
- ✓ Vykonatelnost
- ✓ Platnost
- ✓ Účinnost

AKTY MOCI ZÁKONODÁRNÉ, VÝKONNÉ ČI SOUDNÍ?

PŘÍKLAD

Pokud by soud vydal rozsudek, který by obsahoval obecnou úpravu pravidel chování, byl by...

... ve formálním smyslu:

... v materiálním smyslu:

... v subjektivním smyslu:

Pokud by parlament vydal zákon, jehož obsahem by bylo rozhodnutí o vině a trestu konkrétního člověka, byl by...?

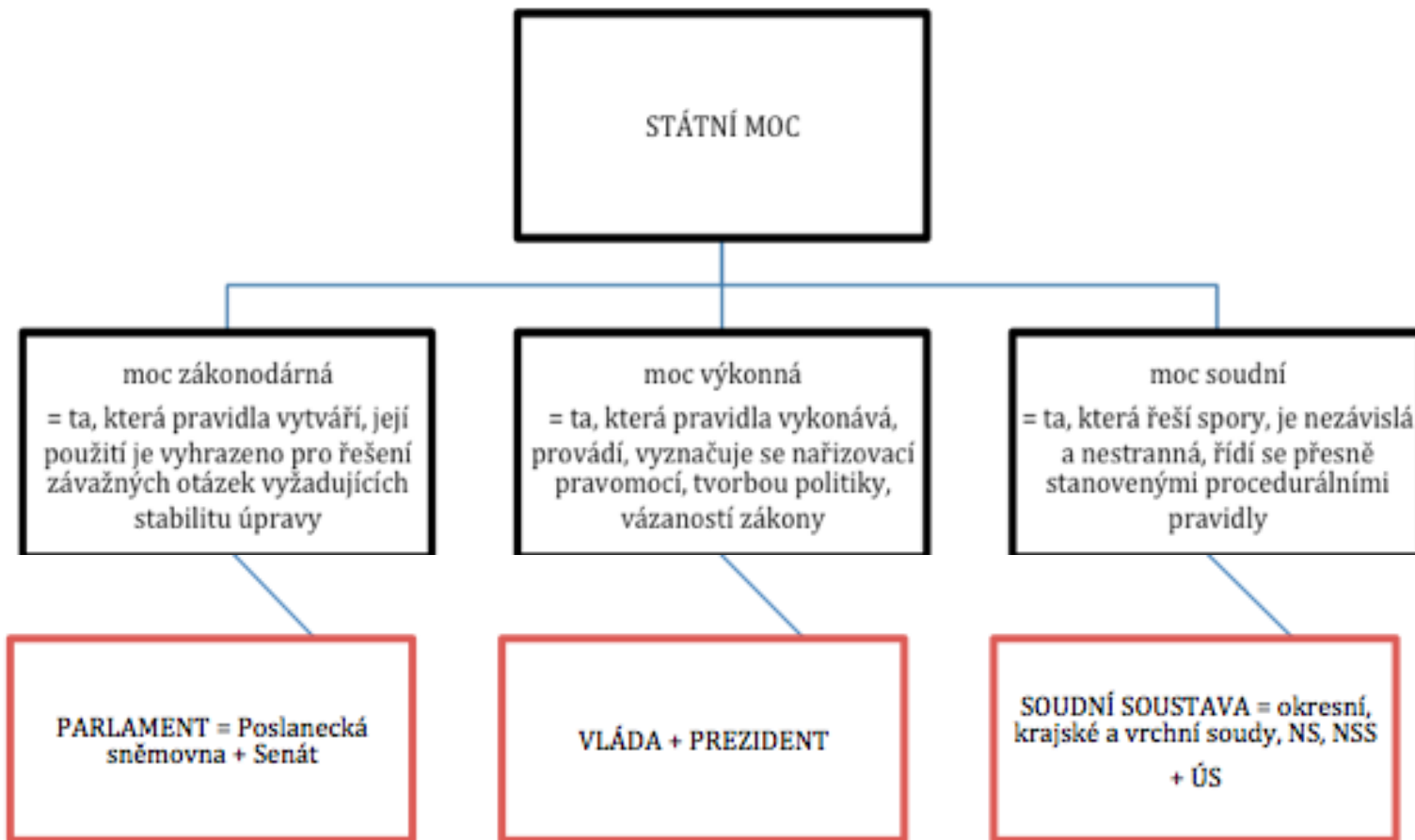

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

- Český ústavní systém vychází ze systému **dělby moci**, a to konkrétně z koncepce **trialistické**
- Základem dělby moci je čl. 2 Ústavy, který stanoví, že *“lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím **orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.**”*
- Dělbá moci v České republice je nedokonalá – není zakotvena inkompatibilita některých funkcí, je zde přesah legislativy do exekutivy a naopak, některé orgány kumulují více funkcí, které náleží různým mocím, některé orgány se podílejí na svém vzájemné vytváření

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

DĚLBA MOCI X DĚLBA MOCÍ

DĚLBA MOCÍ je dělbou moci uvnitř každé z mocí (uvnitř moci zákonodárné, výkonné a soudní).

- Zákonodárná moc je tak například v ČR dělena mezi Senát a Poslaneckou sněmovnu.
- Moc výkonná je dělena mezi vládu a prezidenta republiky.
- Moc soudní je dělena mezi soustavu soudů a Ústavní soud.

DĚLBA MOCI X DĚLBA MOCÍ

PŘÍKLAD 1

PARLAMENT X VLÁDA

- A) DĚLBA MOCI
- B) DĚLBA MOCÍ

DĚLBA MOCI X DĚLBA MOCÍ

PŘÍKLAD 2

PREZIDENT X VLÁDA

- A) DĚLBA MOCI
- B) DĚLBA MOCÍ

DĚLBA MOCI X DĚLBA MOCÍ
PŘÍKLAD 3

POSLANECKÁ SNĚMOVNA
X
SENÁT

- A) DĚLBA MOCI
- B) DĚLBA MOCÍ

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

MOC ZÁKONODÁRNÁ

- Zakotvena v **hlavě druhé Ústavy**
- Svěřena do rukou **Parlamentu** tvořeného *Poslaneckou sněmovnou a Senátem*
- Vydává normativní právní akty nejvyšší právní síly
- Mezi poslanci a členy vlády není zakotvena inkompatibilita funkcí
- <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

MOC VÝKONNÁ

- Zakotvena v **hlavě třetí** Ústavy
- je svěřena do rukou **vlády** a **prezidenta republiky**

Vláda

- Rozsah pravomocí vlády je stanoven negativně
- Vláda je odpovědná PS a odvozuje od ní svou legitimitu
- Kontrasignuje některé akty prezidenta

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICĚ

MOC VÝKONNÁ

Prezident

- Vykonává pravomoci jemu výslovně svěřené Ústavou
- V některých svých funkcích je limitován požadavkem **kontrasignace**
- V některých funkcích je také omezen Parlamentem (např. schvalování prezidentem navržených soudců Ústavního soudu Senátem)
- Má právo **suspenzivního veta**

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

MOC SOUDNÍ

- Zakotvena v **hlavě čtvrté**
- Moci soudní vydává individuální právní akty (rozsudky, též usnesení či nálezy)
- **Civilní soudnictví** – řeší spory mezi občany, chrání jejich práva, řeší otázky statusové
- **Trestní soudnictví** – rozhoduje o vině a trestu

V České republice rozhodují v civilních i trestních věcech **obecné soudy**, v jejichž čele stojí **Nejvyšší soud**.

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

MOC SOUDNÍ

- **Správní soudnictví** – rozhoduje o zákonnosti rozhodnutí a postupu orgánů státní správy

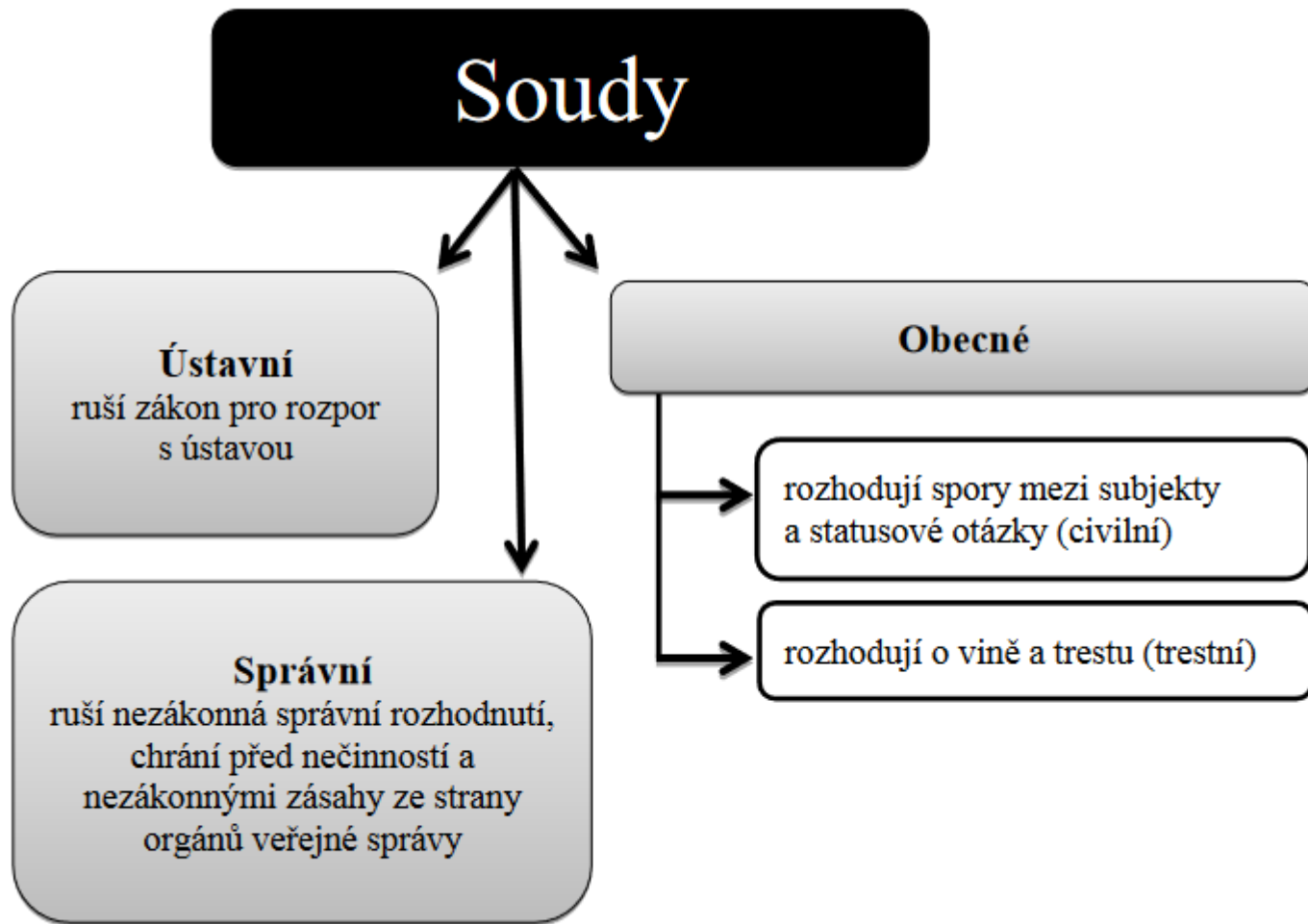
V České republice rozhodují ve správním soudnictví **správní soudy** v čele s **Nejvyšším správním soudem**.

- **Ústavní soudnictví** – kontroluje ústavnost a dodržování lidských práv

Jediným orgánem ústavního soudnictví v ČR je **Ústavní soud**, který stojí mimo soudní soustavu.

ČÍM SE LIŠÍ VÝKONNÁ A SOUDNÍ MOC?

Zásady nezávislosti soudců

- věcná nezávislost – soudce není vázán pokyny, doporučeními, radami, peticemi atd.
- vázanost zákonem a mezinárodními smlouvami, nikoli akty výkonné moci
- rozhodnutí soudce je přezkoumatelné jen soudem
- osobní nezávislost, inkompatibilita (neslučitelnost) s jinými funkcemi
- soudce není odvolatelný, pokud neporuší zákon
- soudce může být zbaven své funkce jen rozhodnutím soudu v kárném řízení
- platové a materiální zabezpečení

DĚKUJI ZA POZORNOST!